

Ioan MILICĂ

Imaginarul creștin în denumirile populare românești de plante (I)

I.M. – lect. univ. dr.,
Departamentul de
Românistică, Facultatea
de Litere, Universitatea
„Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
Domenii de competență:
lingvistică generală, retorică,
stilistică și poetică. Autor
al volumului *Expresivitatea
argoului* (2009). Co-editor
al mai multor volume și
membru în colectivele
științifice și redacționale ale
unor publicații periodice
precum „Text și discurs
religios” (Iași), „Limba
Română” (Chișinău),
„Argotica” (Craiova) și
„Analele Științifice ale
Universității „Alexandru Ioan
Cuza” din Iași”.

1. Preliminarii

Oglindirea credințelor religioase în lexicul unei limbi istorice este o realitate de necontestat din moment ce cuvintele, mai precis numele, „pot dezvălui informații cruciale privind genul, înrudirea, originea geografică și religia” vorbitorilor (Bodenhorn & vom Bruck 2006: 4). Ca versiune miniaturală a marelui tezaur antropologic al limbii, vocabularul denumirilor populare de plante se dovedește a fi o arie de cercetare științifică interesantă și complexă prin problemele dificile pe care le ridică.

Multe din chestiunile importante, dezbătute de specialiști, stau în legătură cu sursele denominative pe baza cărora s-au constituit atât vocabularele etnobotanice ale limbilor, cât și nomenclaturile științifice, observația de fond fiind aceea că, în evoluția cultural-istorică a civilizației umane, modelele denominative științifice, ale căror origini sunt indiscutabil legate de modelele denominative empirice, s-au convenționalizat și s-au autonomizat, influențând, la rândul-le, sferile denumirilor populare. În ceea ce privește sursa denominativă reprezentată de credințele religioase, sursă prezentă atât în tiparele nomenclaturii științifice, cât și în cele ale vocabularelor etnobotanice, este important să observăm că

aceasta are în cele două tipuri de modele denominative relevanță și pregnanță distincte. Pentru modelul savant, acest izvor al numirii este astăzi periferic; în schimb, în vocabularele etnobotanice ale multor limbi, el este una din sursele dominante de numire. În acord cu Bejan (1991: 41), cel mai important domeniu denominativ din vocabularul românesc al numelor de plante este cel al animalelor și păsărilor, urmat de cel al ființelor supranaturale. Mai departe, cel de-al doilea domeniu este alcătuit din două subdomenii, mai exact ansamblul termenilor referitori la ființe mitologice precum ielele, zânele sau zmeii și vocabularul incluzând referințe cu rezonanță creștină, din care fac parte constituenți precum Dumnezeu, Hristos, Maica Domnului, sfinții ș.a.m.d. Fără a oferi evidențe de ordin statistic, Bejan (1991: 97) notează că cel mai frecvent constituent lexical, care participă la dezvoltarea denumirilor populare românești de plante, aparținând domeniului ființelor supranaturale, este *drac*, dar constituenți precum *popă*, *Maica Domnului*, *Sf. Maria*, *Maica Precista* au și ei un rol important în alcătuirea vocabularului etnobotanic cu rezonanță creștină. Constatarea nu evidențiază doar prezumția că diavolul este entitatea supranaturală prototipică în formarea unor denumiri etnobotanice românești având ca izvor vastul domeniu „mitologie și religie”, ci pune în valoare și venerația de care Maica Domnului se bucură în Biserica Ortodoxă și în folclorul românesc¹, din moment ce multe nume de plante stau în legătură cu această emblemă a creștinismului. La o privire mai atentă, se observă că asemenea constituenți lexicali, foarte potenți în a da naștere unor fitonime, nu sunt specifici vocabularului etnobotanic românesc, ci, dimpotrivă, figurează în terminologiile etnobotanice ale mai multor limbi vorbite de popoarele creștine. De fapt, în Evul Mediu și în Renaștere denumirile de plante cu originea în numele divinității și ale sfinților erau atât de răspândite încât latina botanică a învățaților vremii, întemeiată pe tradiția denominativă de tip popular, cuprindea multe astfel de denumiri. Ca reacție față de această modă lingvistică, Carl von Linné (Carol Linnaeus), fondatorul nomenclaturii botanice științifice, descuraja fățiș – în Secolul Luminilor – practica de a boteza plantele cu nume de sfinți, iar acest tip de atitudine reflectă în mod clar că sosise timpul ca nomenclatura științifică să se desprindă din matca vechilor obișnuințe denominative. „Numele de gen” – scrie Linné, în faimoasa *Philosophia Botanica*² (1751), reluând o afirmație dintr-o lucrare ante-

rioară, *Critica Botanica*³ (1737: 69) – „nu ar trebui date abuziv pentru a câștiga protecția sfinților și a oamenilor faimoși sau pentru a-i sărbători”. Ghicim în spatele acestui precept etica protestantă pe care unul din marii părinți ai terminologiilor științifice o angajează discret în a formula regulile de atribuire a denumirilor științifice, aspect nu foarte dificil de probat, dacă se ține cont de faptul că recomandarea linneană se sprijină bibliografic pe contribuția notabilă și reacționară a botanistului elvețian Johann Bauhin, *De Plantis a' Divis Sanctis've Nomen Habentibus* (1591), publicată cu aproape un veac și jumătate înainte de apariția lucrărilor fondatoare ale savantului suedez.

Chiar dacă multe dintre sentințele lui Linné privind nomenclatura botanică științifică sunt astăzi obsolete, este important să observăm că pentru inteligența secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea reforma practicilor de numire a plantelor și animalelor s-a concretizat într-o îndepărtare graduală și pronunțată de marile tradiții denominative ale Antichității și Evului Mediu. Pe măsură ce Linné înlocuia denumiri de gen de inspirație romano-catolică, precum *Sanct. Tritinatis, Alberti, Antonii, Benedicti, Christophori, Gerardi, Georgii, Guilielmi, Johannis, Jacobi, Kunigundis, Ladislai, Laurentii, Pauli, Petri, Philippi, Quirini, Ruperti, Simeonis, Stephani, Valentini, Zachariae*, cu nume laice și „barbare”⁴, precum *Hepatica, Erysimum, Geum, Actaea, Aegopodium, Valeriana, Agrimonia, Artemisia, Senecio, Eupatorium, Gentiana, Sanicula, Primula, Parietaria, Isatis, Tussilago, Geranium, Malva, Circaea, Paeonia, Centauria*⁵, despărțirea de drumuri dintre cele două modele denominative, popular și științific, devenea din ce în ce mai pronunțată. Pe măsură ce terminologiile științelor naturale se standardizau și se generalizau, transformându-se în seturi de convenții dezvoltate conform unor reguli sistematice, vocabularele populare ale realităților lumii naturale își continuau vechiul și statornicul drum al specificității lingvistice și cultural-istorice. Astfel, în nomenclatura științifică denumirile botanice cu rezonanță creștină au lăsat treptat locul unor denumiri descriptive și tehnice, în timp ce denumirile populare de plante de inspirație religioasă au continuat să dețină un loc central în vocabularele etnobotanice.

Urmarea firească a acestei bifurcații în atribuirea de nume plantelor și animalelor s-a observat cu și mai multă precizie în veacul al XIX-lea, când cercetarea științifică a folclorului și a denumirilor populare de tot

felul a favorizat elaborarea și publicarea unor savante lucrări lexicografice dedicate terminologiilor populare și pertinentei lor culturale, iar bogăția de denumiri etnobotanice cu referință biblică și creștină nu a putut fi trecută cu vederea de oamenii de știință. Astfel, botaniști precum Britten și Holland (1886: XVII-XVIII) au putut constata că în vocabularul etnobotanic al limbii engleze exista „un mare număr de nume de plante, ce ar putea fi denumite dedicatorii”, întrucât „oglindesc numele multor sfinți și chiar al Divinității. Totuși cele din urmă sunt foarte puține și reflectă pioșenia: denumiri precum *God Almighty's Bread and Cheese*; *God's Eye*; *God's Grace*; *God's Meat*; *Our Lord's*, sau *Our Saviour's Flannel*; *Christ's Hair*; *Christ's Herb*; *Christ's Ladder*, *Christ's Thorn*, *Holy Ghost* și *Herb Trinity* alcătuiesc aproape întregul inventar. Cu totul alta este referirea la Binecuvântata Fecioară Maria, căreia îi sunt dedicate foarte multe denumiri formate cu „Lady” sau „Our Lady”. Consultarea cuvântului „Lady” va dovedi cât de numeroase sunt aceste denumiri în dicționar. Câteva denumiri strâns legate de Binecuvântata Fecioară Maria, cum ar fi *Virgin Mary's Cowlips*, *Virgin Mary's Milkdrops*, *Mary's Tears*, *Virgin Mary's Pinch*, perpetuează legende încântătoare, redată la numele respective. Mulți alți Sfinți au beneficiat de o recunoaștere asemănătoare, cel mai adesea, pentru că plantele denumite în onoarea lor înfloreau în perioada în care ei erau sărbătoriți (...). Mai apoi, referințele la diavolul au motivat apariția unei părți importante a nomenclaturii plantelor; în cea mai mare parte, acestea s-au sprijinit, așa cum e normal de presupus, pe proprietățile negative, reale sau presupuse, ale plantelor care îi poartă numele. Strâns legate de aceste denumiri sunt, probabil, și numele, destul de multe, care includ termeni precum „Fairy” (rom. zână) sau „Witch” (rom. vrăjitoare)”.

În cazul limbii engleze, inventarul unor astfel de nume de plante cu rezonanță creștină este cu atât mai semnificativ sub aspect cultural, cu cât convulsiunile Reformei din secolul al XVI-lea au dus la constituirea Bisericii Anglicane, și, implicit, la crearea unui reper cultural și istoric menit să semnaleze că respectivele denumiri populare de plante sunt anterioare epocii respective. Dacă adăugăm că în foarte interesantul său tratat asupra simbolismului folcloric al plantelor, Folkard (1892) dedică întregi capitole „plantelor Bisericii Creștine” și „plantelor Diavolului”, vom indica, poate, mai bine, cât de complicat este studiul simbolismului păgân și / sau creștin al multor denumiri etnobotanice.

În plan mai amplu, ideea că denumirile populare și științifice ale plantelor au netăgăduite izvoare denominative de ordin mitologic și religios a fost convingător ilustrată de lucrările prestigioase ale unor cercetători și savanți precum Peter Bernhardt (2008), A. de Gubernatis (1878, 1882) sau É. Roland (1896-1914). Totuși rolul activ jucat de diverse credințe populare sau de producții folclorice precum descântecurile, fabulele, snoavele, legendele, proverbele, ghicitorile sau alte specii epice și lirice populare în crearea și fixarea unor denumiri comune de plante este, datorită gradului foarte înalt de dificultate al unui asemenea tip de investigație, mai puțin clarificat, cu toate că există destule contribuții remarcabile în planul cercetării internaționale (Thiselton-Dyer 1889, Folkard, 1892) și naționale (Marian 2008, 2010). Certitudinea pe care o căpătăm prin lectura unor astfel de lucrări de referință este că vastul tablou istoric și cultural în care se înscrie numirea plantelor, a suferit, în timp, schimbări majore, provocate de factori atât de natură lingvistică, cât și extralingvistică.

Revenind la chestiunea denumirilor populare de plante care oglindesc influența profundă a creștinismului, se cuvine să concluzionăm că tradiția îndelungată și foarte răspândită de a da nume plantelor sau de a le explica originea și caracteristicile în acord cu diverse repere biblice și creștine a favorizat apariția unui repertoriu bogat de fitonime, iar sursele denominative, de factură mitologică, au intrat, la un moment dat, în competiție cu cele de sorginte creștină, după cum afirmă, între alții, Britten și Holland (1886: XVII-XVIII): „unele nume reflectă transferul dinspre zeitățile păgâne spre sfinții creștini, altele au origine direct creștină”. Această afirmație atrage atenția asupra celei mai importante consecințe pe care numirea populară a realităților naturale a avut-o în plan lingvistic. Pe de o parte, multe dintre plantele cunoscute omului își datorează numele faptului că ideologia și practicile creștine s-au întrepătruns cu sau au înlocuit diverse alte obiceiuri lingvistice și culturale considerate păgâne, iar această schimbare amplă manifestată în mai multe culturi a aruncat în uitare un număr incalculabil de denumiri etnobotanice. Pe de altă parte, dacă urmăm considerațiile formulate de Britten și Holland, intuim că plante anterior necunoscute au primit la un moment dat „botezul” creștin. Așadar, în ce condiții se poate vorbi despre trecerea de la o denominație precreștină la una creștină sau despre o desemnare de origine exclusiv creștină?

Extraordnara diversitate a lumii plantelor și a denumirilor acestora face foarte dificilă reconstituirea condițiilor în care o realie vegetală a fost denumită sub influența creștinismului. În toate limbile naturale, plantele cunoscute de om au, de regulă, mai multe denumiri populare și – în absența unor dovezi credibile care să sprijine concluzia că o plantă anterior necunoscută își datorează numele influenței directe și exclusive a creștinismului – eforturile de a cerceta circumstanțele exacte ale actului de numire rămân în mare nesatisfăcătoare. Acestei limite i se adaugă capcanele lingvistice notorii, în care cercetătorul poate cădea atunci când realizează un studiu asupra istoriei denumirilor populare de plante: etimologia populară, atracția paronimică, hipercorectitudinea și calcul lingvistic.

Dacă pe tărâmul termenilor etnobotanici este foarte dificil de reconstituit cu acuratețe condițiile în care o plantă și-a primit numele, terenul nomenclaturii științifice se dovedește mai prielnic țelului de a căuta denumiri cu rezonanță exclusiv creștină, în ciuda pericolului de a considera ca fiind de origine exclusiv creștină o realitate lingvistică savantă, a cărei origine se află, de fapt, într-un nume popular problematic. Totuși din moment ce nomenclatura botanică științifică s-a îndepărtat în mod explicit de tradiția atribuirii de nume cu rezonanță creștină, numai câteva tipuri de denumiri științifice de plante pot face obiectul unei analize cu folos.

În categoria denumirilor de origine exclusiv creștină pot fi incluse unele din constructele științifice cu indicație geografică și comemorativă⁶. În acord cu recomandările *Codului Internațional de Nomenclatură Botanică* (citată de Stearn 1983: 295), prezența unor indicații specifice creștine, precum atributul „sfânt”, este obligatorie în cazul fitonimelor formate pornind de la denumiri geografice, iar această regulă poate înlesni căutarea denumirilor științifice de plante cu sursă exclusiv creștină: „un prefix sau un supranume care indică înnobilitarea sau canonizarea poate fi omis, de ex., candeliei după De Candolle, jussieui după De Jussieu, hilairei după Sainte-Hillaire, remyi după St. Rémy, dar în indicațiile geografice ‘St.’ Este redat ca sanctus (m.) sau sancta (f.) e.g. sancti-johannis, a(l) Sf. Ion, sanctae-helenae, a(l) Sf. Elena”.

Dat fiind că, în practica de a stabili denumiri științifice, indicațiile geografice și cele comemorative sunt intens întrebuințate pentru a identifica diverse genuri și specii de plante, căutarea modelelor denominative exclusiv creștine trebuie să țintească spre identificarea numelor de locuri

și de persoane specifice perspectivei creștine. De pildă, dacă obiectul de cercetare este reprezentat de indicațiile geografice, lingvistul care studiază denumirile științifice ale plantelor trebuie să aibă în atenție faptul că „denumirile geografice folosite în latina botanică pot fi, din unghi istoric, clasificate în trei clase, conform perioadei de referință: (1) cele romane, (2) cele puse în circulație în Evul Mediu și în secolul al XVI-lea, din motive juridice și științifice și (3) cele moderne.” (Stearn 1983: 206).

Deoarece, în Evul Mediu, dar și mai apoi, multe denumiri geografice au fost date în onoarea divinității, a Maicii Domnului sau a sfinților, e de așteptat ca denumirile științifice ale unora din plantele ce cresc în arealurile geografice „botezate” cu nume creștinești să poarte numele locului de origine. Cu alte cuvinte, în terminologia științifică a plantelor, un toponim devine baza de dezvoltare a unui fitonim. De pildă, genul *Sanctambrosia* Skottsb.⁷ denumește mai multe specii de plante native de pe insula San Ambrosio, una dintre cele patru insule ale unui arhipelag aflat în largul coastelor chiliene, *Islas de los Desventurados* („Insulele Nefericite”). Descoperit și botezat de navigatorii veacului al XVI-lea, arhipelagul nu este – dacă se face abstracție de recenta bază navală a armatei chiliene – locuit, așa că speciile autohtone ale genului *Sanctambrosia* pot fi considerate ca purtătoare ale unui nume de sorginte exclusiv creștină. Cu toate acestea, toponimul San Ambrosio este o convenționalizare științifică a unei atracții paronimice. La origine, numele insulei a fost *St. Nabor*⁸ (San Ambor), însă, sub presiunea prestigiului și autorității de care se bucură în biserica romano-catolică Sf. Ambrozie (San Ambrosio), figură tutelară a creștinismului din veacul al IV-lea d.Hr, numele ostrovului stâncos a fost preschimbat în San Ambrosio. Un alt fitonim științific, *Festuca sanctae-mathae*⁹, conservă, prin epitetul speciei, o indicație de origine exclusiv creștină, fundamentată pe un nume de sfânt (Sf. Marta). Mai departe, toponimul columbian *Sierra Nevada de Santa Marta* este doar una din multele reflectări lingvistice ale stabilirii creștinilor pe continentul sud-american.

Dacă indicațiile geografice incluse în denumirile științifice de plante permit, până la un punct, reconstituirea relativ precisă a circumstanțelor în care unei esențe vegetale i s-a atribuit un nume cu rezonanță creștină, mecanism interpretativ ușurat și faptul că istoria nomenclaturii științifice botanice este, ca și în cazul altor terminologii savante, plenar conservată în scris, indicațiile geografice prezente în denumirile

etnobotanice demonstrează, în contrast cu modelul denominativ științific, cât de complicat poate fi istoricul lingvistic și cultural al unor fitonime populare și cât de alambicată poate fi, uneori, întrepătrunderea dintre viziunea naivă și cea savantă asupra lumii vegetale.

Reținând, spre exemplu, comentariile lui Lindsay (1929: 39) asupra *arborelui lui Iuda*¹⁰, aflăm că numele popular este motivat de credința conform căreia „acesta este copacul de care s-a spânzurat Iuda, deoarece bobocii roșii de floare care apar înaintea frunzelor seamănă cu picăturile de sânge”. Un alt cercetător, Watts (2007: 215), notează că în imaginarul popular „florile trandafirii indică rușinea arborelui de care Iuda s-a spânzurat”. Același autor scrie că această credință de origine grecească s-a răspândit pe măsură ce arborele ornamental al cărui habitat nativ este Orientul Mijlociu a fost aclimatizat în Europa Occidentală. În călătoria sa spre Vest, planta a primit o denumire latină savantă, *arbor Judae*, care, la rândul ei, a iscat confuzii și a alimentat imaginația colectivă (cf. Rolland 1903/IV: 79). Pe terenul limbii franceze, calchiera denumirii latinești a generat două denumiri populare concurente, *arbre de Judée* (arbore de Iudeea) și *arbre de Judas*¹¹ (arborele lui Iuda). Mai apoi, cel mai probabil în epoca lui Shakespeare, copacul și zestrea sa lingvistică au trecut în Albion, iar planta și-a fixat, în limba engleză, denumirea *Judas tree*, o copie lingvistică a lat. *arbor Judae*. Așadar, este corect să presupunem că pletora de denumiri populare din limbile europene, germ. *Judasbaum*, it. *albero di Giuda*, rom. *arborele Iudei*, rus. *Iudino derevo*, sp. *árbol de Judas*, trebuie pusă pe seama largii circulații a legendei cu rădăcină biblică.

În lumina considerațiilor de mai sus, descrierea unor fitonime populare românești, cu rezonanță creștină, va fructifica noțiunea de imaginar botanic, definită în prezenta lucrare drept lexicalizarea convențională și ades figurată a unor reprezentări istorice și culturale puse în circulație prin nume de plante ce subliniază influența creștinismului. Deși poate părea vagă, această definiție provizorie, de lucru, are menirea de a reliefa că o limbă naturală este oglinda unei culturi și mediumul dinamicii culturale. Interpretând limba ca tezaur cultural, putem observa acțiunea conjugată și importanța factorilor intra- și extralingvistici în configurarea desemnării și a sensurilor, iar denumirile de plante și de animale se numără, în opinia noastră, printre exemplele tipice de ilustrare a dimensiunii antropologice a unei limbi.

Note

¹ Culegeri de producții folclorice precum Marian (1904) sau Teodorescu (1885) probează prezența tutelară a Maicii Domnului și a Divinității în spiritualitatea populară românească.

² Linnaeus' *Philosophia Botanica*, traducere în limba engleză de Stephen Freer, Oxford University Press, 2003; traducerea și adaptarea în limba română a fragmentului citat ne aparțin.

³ „Nominibus genericis non abuti decet ad Sanctorum hominumque in alia arte Illustrium memoriam conservandam, vel favorem captandum.”

⁴ Multe dintre aceste denumiri „necreștinești” reprezintă, de fapt, dovezi ale întoarcerii la tezaurul cultural și lingvistic greco-latin, bază a tuturor terminologiilor științifice actuale.

⁵ Linnaeus 1737: 71-72. See also Linné 2003: 182-183.

⁶ Definite ca denumiri date „în onoarea unei personalități” (Gledhill 2008: 23), indicațiile comemorative ale numelor botanice savante au mai fost considerate și „nume onorifice” (Lemmon 1878).

⁷ Quattrocchi 2000/IV: 2376.

⁸ Sfinții Nabor și Felix sunt martiri creștini ai prigoanei din vremea împăratului Dioclețian (303 d.Hr.).

⁹ Quattrocchi 2006/II: 954.

¹⁰ În limba engleză, denumirea comună este *Judas tree*. Numele științific al plantei, *Cercis siliquastrum*, propus de Linné în 1753, are ca izvoare etimologice gr. *kerkis* (vechi nume folosit de Teofrast pentru a denumi copacul respectiv, cf. Quattrocchi 2000 /I: 485), însemnând ‘suveică’, codificare a formei alungite a capsulei de semințe, și lat. *siliqua*, cu înțeles asemănător, ‘pod – capsulă’, de la care s-a format termenul botanic *siliquastrum*, ‘plant – plantă’ (cf. OLD 1968: 1762).

¹¹ „Cuvântul *Judée* (Iudeea), în loc de *Judas* (Iuda), se bazează pe confuzia iscată de terminația de genitiv *Judae* în urechile oamenilor neștiutori [de limbă latină – I.M.]” (Rolland 1903/IV: 79).

Bibliografie

****Oxford Latin Dictionary*, Oxford, Clarendon Press, 1968.

Iohan Bauhini [Johann Bauhin], 1591, *De Plantis a' Divis Sanctis've Nomen Habentibus*, Apud Conrad Waldkirch, Basileae.

Peter Bernhardt, 2008, *Gods and Goddesses in the Garden: Greco-Roman Mythology and the Scientific Names of Plants*, Rutgers University Press.

Alexandru Borza, 1958, „Numiri românești de plante în vocabulare și dicționare din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea”, *Cercetări de lingvistică*, Cluj-Napoca, Anul III, pp. 199-218.

Alexandru Borza (coord.), 1968, *Dicționar etnobotanic*, Editura Academiei R.S.R., București.

James Britten, Robert Holland, 1886, *A Dictionary of English Plant-Names*, Trübner & Co., Ludgate Hill, London.

Hadumod Bussmann, 1996, *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*, Routledge, London, New York.

- Gheorghe Chivu (ed.), 2008, *Dictionarium Valachico-Latinum*. Primul dicționar al limbii române, studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei, București.
- Gheorghe Chivu, 2010, „Nume de plante în Dictionarium valachico-latinum”, în Rodica Zafiu et al. (editori), *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze*, Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 4–5 decembrie 2009), I, Editura Universității din București, , pp. 333-340.
- David Crystal, 2008, *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, sixth edition, Blackwell Publishing.
- Angelo de Gubernatis, 1878-1882, *La Mythologies des plantes ou les légendes du règne végétal*, vol. I, 1878, vol. II, 1882, C. Reinwald & C-ie, Libraires-Editeurs, Paris
- Constantin Drăgulescu, 2010, *Dicționar explicativ al fitonimelor românești*, Editura Universității „Lucian Blaga”. Sibiu.
- Mircea Eliade, 1936, „Maica Domnului”, *Familia*. Revistă lunară de cultură, seria III, anul III, nr 6, iulie-august 1936, pp. 33-38.
- Richard Folkard, 1892, *Plant Lore, Legends and Lyrics. Embracing the Myths, Traditions, Superstitions and Folk-Lore of the Plant Kingdom*, second edition, Sampson Low, Marston & Company Limited, London.
- David Gledhill, 2008, *The Names of Plants*, fourth edition, Cambridge University Press, Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo.
- G. T. Lemmon, 1878, „Honorary Names in Scientific Nomenclature”, *Botanical Gazette*, vol. 3, No. 7 (Jul., 1878), pp. 61-64.
- T.S. Lindsay, 1923, *Plant Names*, *The Sheldon Press*, London, *The Macmillan Co.*, New York and Toronto.
- Caroli Linnaei [Linné, Carl von], 1737, *Critica Botanica in qua Nomina Plantarum Generica, Specifica & Variantia Examini Subjiciuntur Selectiora Confirmatur Indigna Rejiciuntur; simulque Doctrina circa Denominationem Plantarum Traditur*, Lugduni Batavorum, Apud Conradum Wishoff.
- Carl von Linné, 2003, *Linnaeus' Philosophia Botanica* translated by Stephen Freer, Oxford University Press.
- Simion Florea Marian, 1904, *Legendele Maicii Domnului. Studiu folkloristic*, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”.
- Simion Florea Marian, 2008-2010, *Botanica poporană română*, vol. I, Editura Mușatinii, Suceava, 2008, vol. II și III, Editura Academiei Române, Suceava, 2010.
- Lytton John Musselman, 2012, *A Dictionary of Bible Plants*, Oxford University Press.
- Elena Niculiță-Voroncea, 2008, *Datinile și credințele poporului român. Adunate și așezate în ordine mitologică*, 2 vol., Editura Saeculum Vizual, București.
- Tudor Pamfile, 2008, *Mitologia poporului român*, 2 vol., Editura Vestala, București.
- Z. C. Panțu, 1906, *Plantele cunoscute de poporul român*, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva”, București.
- Constantin Pârvu, 2002-2005, *Enciclopedia plantelor*, 4 vol., Editura Tehnică, București.
- Dr. E. Pop, 1930a, „Cei dintâi culegători ai numelor românești de plante”, I, *Țara Bârsei*, Anul II, No 2, Martie-Aprilie 1930, pp. 164-174.
- Dr. E. Pop, 1930b, „Cei dintâi culegători ai numelor românești de plante”, II, *Țara Bârsei*, Anul II, No 3, Mai-Iunie 1930, pp. 234-244.

Umberto Quattrocchi, 2000, *CRC World Dictionary of Plant Names. Common Names, Scientific Names, Eponyms, Synonyms and Etymology*, Vol. I. A-C, vol. II. D-L, vol. III. M-Q, vol. IV. R-Z, CRC Press, Boca Raton, London, New York, Washington D.C.

Umberto Quattrocchi, 2006, *CRC World Dictionary of Grasses. Common Names, Scientific Names, Eponyms, Synonyms and Etymology*, Vol. I. A-C, vol. II. E-O, vol. III. P-Z, CRC Taylor & Francis Group, Boca Raton, London, New York.

Eugène Rolland, 1896-1914, *Flore populaire ou histoire naturelle des plantes dans leurs rapports avec la linguistique et le folk lore*, 11 tomuri, Paris, Pentru nevoie lucrării de față a fost consultat indeosebi vol. IV, Librairie F. Staude, Paris, 1903.

William T. Stearn, 1983, *Botanical Latin*, third edition, revised, David & Charles, Newton Abbot, London, North Pomfret.

G. Dem. Teodorescu, 1885, *Poesii populare române*, Tipografia Modernă Gregorie Luis, București.

T. F. Thiselton-Dyer, 1889, *The Folk-lore of Plants*, D. Appleton and Company, New York.
Grigore G. Tocilescu, Christea N. Țapu, 1980, *Materialuri folcloristice*, 3 vol., Editura Minerva, București.

Donald C. Watts, 2007, *Elsevier's Dictionary of Plant Lore*, Elsevier, Amsterdam, Boston, Heidelberg, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo.

Gabriele vom Bruck, Barbara Bodenhorn (ed.), 2006, *The Anthropology of Names and Naming*, Cambridge University Press.